

Irja Seurujärvi-Kari (Helsinki)

Dutkansearvi – saamen kielen ja kulttuurin tutkimusseura ja sen saamenkielinen aikakauslehti

Tämän tekstin tarkoituksena on jakaa tietoa *Dutkansearvi*-nimisestä Saamen kielen ja kulttuurin tutkimusseurasta, joka perustettiin 15.6.2014 Helsingissä saamelaistutkijoiden aloitteesta ja toimesta. Tekstin lähteenä olen käyttänyt Dutkansearvin sääntöjä ja sen aikakauslehden artikkeleita sekä omaa väitöskirjaani *Ale jaskkot eatnigiella. Saamelaisliikkeen ja saamen kielen merkitys saamelaisten identiteetille* (2012).

Dutkansearvin pääasiallisena tavoitteena on harjoittaa tieteellistä toimintaa sekä toimittaa tutkimuseuran tieteellistä julkaisua *Dutkansearvvi diedđalaš áigečála* (pohjoissaameksi) / *Tutkâmseervi tiedđálâš äigičaalá* (inarinsaameksi) / *Tu'tk̄keemsie'br tiöđlaž äi'ḡgpáá'jjlöstt* (koltansaameksi). Suomessa ei ollut julkaistu yhtään saamenkielistä tieteellistä julkaisua ennen Dutkansearvin aikakauslehden ensimmäistä numeroa vuonna 2017. Siten seuran julkaisutoiminta on paikannut tämän puutteen Suomessa. Aikakauslehteä julkaistaan digitaalisena osoitteessa <<http://dutkansearvi.fi/tieteellinen-julkaisu/>>. Dutkansearvin ensisijaisena pyrkimyksenä on lisätä saamen kielten kirjallista käyttöä tieteessä ja edistää saamen kielten ja kulttuurin tutkimusta sekä vahvistaa saamen- ja alkuperäiskansatutkimuksen paradigmaa siten, että alkuperäiskansojen asioita tarkastellaan näiden näkökulmasta. Tavoitteena on saattaa tieteellisten tutkimusten tuottama tieto entistä paremmin vähemmistö- ja alkuperäiskansakieliyhteisöjen käyttöön ja arvioitavaksi sekä lisätä tiedeyhteisön ja saamenkielisten yhteisöjen välistä yhteistyötä. Seura korostaa vastavuoroisuutta ja yhteistyötä tutkijoiden ja tutkittavien sekä eri tutkijoiden välillä.

Seuraavassa esittelen Dutkansearvin ensimmäisiä julkaisuja, niiden aiheita ja taustoja. Vuoden 2022 alkuun on julkaistu yhteensä kuusi numeroa.

Saamen kielten elävöittäminen ja kielen merkitys alkuperäiskansoille

Dutkansearvin aikakauslehden ensimmäisten numeroiden (2017–2018, 1/2019) teemana on saamen kielten elävöittäminen ja lingvistiset rakenteet. Niiden artikkelit on julkaistu kolmella Suomessa puhutulla saamen kielellä, pohjois-, inarin- ja koltansaameksi. Seuran toiminta perustuu käsitykseen, jonka mukaan saamen kieliä puhuva etninen ydinjoukko on hyvin pieni, ja se tarvitsee vahvistusta sekä eri saamelaisyhteisöjen sisällä että niiden ulkopuolelta. Vähemmistökielten käyttö yli etnisten rajojen on omiaan lisäämään suvaitsevaisuutta vähemmistökielistä yhteisöä kohtaan sekä vähentämään enemmistöyhteisön tavoitteita koskevia pelkoja vähemmistöyhteisössä. Tämä myös lisää tietoa saamelaisista sekä myös suvaitsevaisuutta saamelaisia kohtaan valtaväestöjen keskuudessa. Seuran toiminnan kantavana ajatuksena oli alun perin myös vähentää niitä etnisiä jännitteitä, joita suomalais- ja saamelaisväestön

välillä sekä saamelaisväestön sisällä tällä hetkellä vallitsee ja joista on haittaa kielenelvytykselle erityisesti sellaisen väestön keskuudessa, joka ei yksiselitteisesti voi identifioitua saamelaiseksi. Loppujen lopuksi kyse on myös kielen siirron optimisoinnista eli siitä, että saamen kielet siirtyisivät entistä tehokkaammin sukupolvelta toiselle ja että kielenpuhujien määrä kasvaisi ja siten kielet säilyisivät elinvoimaisina. Tässä yhteydessä pyritään hyödyntämään muiden vähemmistö- ja alkuperäiskansakielten elävöittämisestä saatuja kokemuksia esimerkiksi muiden vähemmistökansojen, Venäjän suomalais-ugrilaiden kansojen sekä eri alkuperäiskansojen parista eri puolilta maailmaa.

Saamelaisten kielten haltuunotto ja elvyttäminen on aina 1970-luvulta näihin päiviin asti synnyttänyt erityisiä solidaarisuuksia kieliyhteisössä, ja kielestä on tullut saamelaisille tietoinen päätekijä, joka sitoo yhteisön yhteen ja mobilisoi heidät kohtaamaan yhteiskunnallisia haasteita. Kieli toimii näin episteemisenä yhteisönä, sillä se yhdistää ihmiset osallistumisen kautta yhteiseen ympäristöön ja yhteisiin tunteisiin.

UNESCO:n mukaan (2020) saamelaiskielet muiden alkuperäiskansojen kielten tavoin kuuluvat maailman pienimpiin ja siten uhanalaisimpiin kieliin. Alkuperäiskansojen kieliä arvioidaan olevan jopa yli puolet maailman noin 7 000 kielestä, kun taas maailman väestöstä alkuperäiskansojen osuudeksi arvioidaan n. 5 % eli noin 450 miljoonaa. Kaikista maailman kielistä arvioidaan vähintään 50 tai jopa 90 prosenttia häviävän tämän vuosisadan loppuun mennessä. Näin valtavan kielijoukon kuolema merkitsee koko ihmiskunnan henkisen perinnön köyhtymistä, joka voi johtaa paitsi kulttuuriarvojen tuhoutumiseen myös ihmiskunnan kollektiivisen luovuuden kuihtumiseen. Kieli on ajatusten ja yhteisön viestinnän väline, ja se kannattelee kulttuuria. Kieleen liittyvät assosiaatiot ovat hyvin tärkeitä luovissa prosesseissa. Ajatukset ovat monin tavoin sidoksissa kieleen, ne syntyvät jossain tietystä kielessä ja voivat menettää käännettäessä assosiativisia ja tunne-elämään liittyviä merkityksiä. Ilman kieltä ja sen käsitteitä ei voi luotettavasti kuvata kulttuuria, elämäntapaa eikä maailmankuvaa. Alkuperäiskansakielet eivät toimi vain kommunikaation välineinä, vaan ne tarjoavat teoreettisen lähtökohdan perinteisen tiedon ymmärtämiseksi ja rekonstruoimiseksi.

Alkuperäiskansojen perinteisen elämäntavan, kulttuurin ja kielen välillä on kiinteä yhteys, ja sen vuoksi alkuperäiskansat kuten saamelaiset korostavat kulttuuriperinnön, arvojen ja kielen säilyttämisen ja jatkuvuuden merkitystä alkuperäiskansoille näiden hyvän elämän turvaamiseksi. Alkuperäiskansakielet ovat alkuperäiskansatiedon valtavia tiedon varastoja, joiden kautta avautuvat alkuperäiskansojen elämäntavat, luontofilosofiat, ajattelutavat ja rikas suullinen tieto. Monien alkuperäiskansojen perinteinen tieto sisältää tietoa luonnosta, elinkeinoista sekä henkisestä ja esteettisestä kulttuurista, joka sitoutuu läheisesti kieleen. Kielillä on keskeinen merkitys alkuperäiskansojen kulttuureille ja niiden suojelulle.

Alkuperäiskansatutkimus, alkuperäiskansatieto ja sen teoretisoiminen

Alkuperäiskansatutkimus, johon myös saamentutkimus kuuluu, on kansainvälisesti nouseva ala, joka ansaitsee enemmän näkyvyyttä ja vaikuttavuutta akateemisessa tutkimuksessa kuin tähän mennessä on tapahtunut. Sillä ei ole samanlaista arvostettua akateemista asemaa kuin muilla tieteen aloilla, ainakaan Suomessa. Tällainen aliarvostettu asema akatemiassa voi johtua myös siitä, että tällä tieteenalalla, kuten muilla tieteenaloilla, ei ole ollut Suomessa omaa vertaisarvioitua aikakauslehteä ennen Dutkansearvin julkaisua, joka on pääasiallisesti saamenkielinen. Toisaalta jo 1960-luvun lopusta asti on maailmalla järjestetty alkuperäiskansojen tiedesymposiumeja, ja muun muassa vuonna 1968 perustettu IWGIA (suomeksi Alkuperäiskansojen kansainvälisten asioiden työryhmä) on julkaissut samannimistä tieteellistä aikakauslehteä. Nykyään alkuperäiskansojen keskuudessa julkaistaan useita alkuperäiskansatutkimuksen aikakauslehtiä, muun muassa Aotearoassa julkaistu *AlterNative*. Valitettavasti näitä aikakauslehtiä ei tunneta hyvin ja siksi niiden teksteihin myös harvoin viitataan.

Dutkansearvin vuoden 2019 toisen numeron *Theorizing Indigenous Knowledge(s)* aiheena on globaali alkuperäiskansatutkimus, alkuperäiskansatieto ja sen teoretisoiminen. Artikkelien kirjoittajat ovat eri puolilta maailmaa, ja sen vuoksi erikoisnumeron kielenä käytetään englantia. Alkuperäiskansatutkimuksessa on tarpeen käydä jatkuvaa dialogia vallitsevan perinteisen länsimaisen tieteen ja tutkimuksen kanssa ja pyrkiä siten välttämään turhaa vastakkainasettelua ja toiseuden representaatioita. Jos englannin käyttäminen edistää vastavuoroisuutta ja yhteistyötä eri tutkijoiden ja tutkimusalojen välillä, englantia tulee voida silloin käyttää. Tämän englanninkielisen erikoisnumeron artikkelit perustuvat tapaustutkimuksiin, joissa käsitellään metodologisia ja eettisiä kysymyksiä, kuten miten tutkia alkuperäiskansatietoa tieteellisesti eettisin perustein, minkälaista tietoa voidaan jakaa ja onko sellaista tietoa, joka kuuluu vain yhteisölle ja yhteisön sisälle. Niissä korostetaan, että tutkijan tulee harjoittaa itsereflektiota ja on oltava tietoinen omista rajoitteistaan ja siitä positioista, josta käsin asioita pohtii. Tämä koskee tietenkin kaikkea tieteellistä tutkimusta. Olkoon tutkija sitten kulttuurin sisä- tai ulkopuolinen, hänen on tärkeää olla tietoinen roolistaan erilaisten representaatioiden ja tulkintojen esittäjänä. Alkuperäiskansatutkimuksessa on ensisijaisesti kysymys siitä, että alkuperäiskansojen kysymyksiä tarkastellaan yhteisöllä lähtöisesti ja kollaboratiivisesti.

Monien artikkelien kirjoittajien mukaan on tarve siirtyä pois singulaarisesta, hegemonisesta tieteen käsityksestä kohti pluralistisia tietämisen tapoja. Alkuperäiskansatutkijoiden mukaan alkuperäiskansojen tietämisen ja sen tuottamisen tavat ovat holistisia, relationaalisia, paikallisia, dynaamisia ja aikakäsitykseltään syklisiä. Tietoa ei voida kuitenkaan yksiselitteisesti määrittellä alkuperäiskansaiseksi tai länsimaiseksi, vaan tulee mieluummin ymmärtää vallitsevia valtasuhteita sekä eri tietojärjestelmien poliittisia ja sosiaalisia konteksteja ja vaikutuksia. Alkuperäiskansoille on tyypillistä suuri lingvistinen, kulttuurinen ja ympäristöllinen diversiteetti; tämä diversiteetti on keskenään jakamaton ja toisiaan vahvistava.

Monien alkuperäiskansojen perinteinen tieto on kollektiivisesti kumuloituvaa, sukupolvelta toiselle siirtyvää tietoa luonnosta, elinkeinoista sekä henkisestä ja esteettisestä kulttuurista, jolla on läheinen yhteys kieleen. Näin voi sanoa, että perinteinen tieto on relevanttia, kun me arvostamme, käytämme ja elvytämme kieltä, joka kannattelee perinteitä ja tietoa.

Lopuksi

Dutkansearvin aikakauslehti on saavuttanut julkaisufoorumin, Jufon I luokituksen, ja sen mukaan tekstit käyvät läpi anonyymin vertaisarvioinnin. Lehden toimituskuntana toimii seuran hallitus, ja kullakin numerolla on omat toimittajansa. Ohjeet kirjoittajille kuten muutkin seuran toimintaan liittyvät tiedot löytyvät seuran kotisivuilta, <<http://dutkansearvi.fi/etusivu/>>. Toivomme teidän, arvoisat lukijat, kiinnostuvan julkaisusta niin, että tarjoudutte kirjoittajiksi. Saamen kielen ja kulttuurin tutkimusseura kutsuu kirjoittamaan tieteellisiä artikkeleita eri teemoista. Artikkelit kootaan teemanumeroittain ja julkaistaan sitä mukaa, kun ne valmistuvat. Mahdollisia tutkimusalueita ja teemoja ovat esimerkiksi alkuperäiskansatutkimus, kielitiede, sosiolingvistiikka, kielikontaktit ja saamelaiskielten revitalisaatio.

Tervetuloa myös Dutkansearvin jäseneksi.

Irja Seurujärvi-Kari,
Dutkansearvin puheenjohtaja (2014–2021), varapuheenjohtaja (2021–)
irja.seurujarvi@gmail.com